

Sexuellt våld som vapen

Kvinna till Kvinna

Våld mot kvinnor skördar människoliv runt om i hela världen. Problemet är särskilt stort i krig och konflikter och utgör ett allvarligt hot mot utveckling och fred.

Enligt stereotypa föreställningar om kön symboliserar kvinnor dem som ska skyddas i krig. Våldtäkt har därför blivit en del av krigföringen för att förödmjuka "fienden" och det är inte ovanligt att män tvingas se på när deras hustrur, döttrar och mödrar våldtas. De krigförande parterna använder våldtäkt mot kvinnor och barn som ett strategiskt vapen.

Våldtäkt får alltid stora konsekvenser, såväl fysiska som psykiska. I krig utsätts kvinnor för utstuderad tortyr med tillhyggen mot underlivet i syfte att tillfoga större smärta och skada, vilket kan innebära att kvinnorna inte kan föda barn. Våldtäkt används även systematiskt som en metod för etnisk rensning. Män våldtas också i konflikter, men kvinnor är de som är mest utsatta.

Den kollektiva skammen

Massvåldtäkter under krig uppmärksammades först under Balkankrigen på 1990-talet, då rapporter om systematiska övergrepp mot kvinnor chockade omvärlden. Det starka fördömandet av vad som skedde på Balkan, och sedermera även i Rwanda, ledde till att det sexuella våldet kom att betraktas som brott mot internationell lag.

Idag vet vi att våldtäkter förekommer i alla krig och konflikter. I den konflikt som pågår i Demokratiska Republiken Kongo uppges en miljon kvinnor och flickor ha våldtagits.

Det är inte ovanligt att kvinnor och flickor stöts bort från sina familjer till följd av den kollektiva skam som sexuella övergrepp innebär. Skammen gör det också svårt att samla in fakta och föra statistik då kvinnor inte vill eller kan rapportera om de brott de utsätts för.

Alla kvinnor är inte medvetna om sina rättigheter, och vet inte att det våld som de utsätts för klassas som brott.

Befolkningen i Liberia utsattes för grovt våld av de stridande parterna i inbördeskriget. Foto: Kvinna till Kvinna/Mari Lindgren

I väpnade konflikter ökar det könsrelaterade våldet och det tenderar att vara mer accepterat i konfliktområden. Sexuellt våld används som en medveten krigsstrategi.

I krig har det blivit farligare att som kvinna hämta vatten eller samla ved, än att vara soldat”, säger Margot Wallström, FN:s särskilda representant mot sexuellt våld i konflikter, 2010–2012.

Den frysta konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan om området Nagorno-Karabach drabbar lokalbefolkningen hårt, fattigdomen har ökat och många lever som flyktingar. Foto: Kvinna till Kvinna

1998

Året då borgmästaren Jean-Paul Akayesu dömdes till livstids fängelse för brott han begått i Rwanda. Han var den första att dömas för sexuellt våld som folkmord.

Vad definieras som sexuellt våld?

Enligt internationell rätt är sexuellt våld inte bara våldtäkt. Det inbegriper även sexuellt slaveri, påtvingad prostitution och havandeskap samt sterilisering likväl som våldtäktsförsök.

Få ställs till svars

I stadgarna för den internationella brottmålsdomstolen, ICC, definieras sexuellt våld i krig som ett krigsbrott, brott mot mänskligheten och i vissa fall folkmord. Trots detta är sexuellt våld mot kvinnor fortfarande ett billigt vapen som i praktiken sällan leder till rättsligt efterspel och straff för de ansvariga. Flera av FN:s instiftade resolutioner om våld mot kvinnor används dock mer och mer. 2011 dömdes till exempel 150 medlemmar i DR Kongos nationella armé och poliskår för att ha gjort sig skyldiga till våldtäkt.

Under kriget i Bosnien-Hercegovina beräknas det att cirka 20 000 våldtäkter ägde rum. Enbart 30 av dessa har lett till åtal.

Livstid för brott i Rwanda

Den första att dömas för sexuellt våld som folkmord var borgmästaren Jean-Paul Akayesu. 1998 fick han livstids fängelse för brott han begått i Rwanda. Grunden till domen var FN:s konvention om förebyggande och bestraffning av folkmordsbrott från 1948.

2008 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1820 som ett svar på internationell kritik kring det massiva sexuella våldet i bland annat DR Kongo och Darfur i Sudan. För första gången erkände säkerhetsrådet att systematiska våldtäkter kan utgöra ett hot mot internationell fred och säkerhet.

Året därefter antog FN:s säkerhetsråd resolution 1888 som bland annat föreskriver utnämning av en särskild FN-representant med ansvar för att motverka sexuellt våld i konflikter.

Mäns våld ökar

I krig ökar våldet även bland civilbefolkningen. Män som har tvingats bevittna när deras döttrar eller hustrur utsatts för sexuellt våld tenderar att själva använda våld mot sina familjemedlemmar. Detta som ett sätt att återvinna kontrollen och hantera skammen.

Arbetslöshet, trauman och förändrade könsroller i familjen till följd av kriget är andra anledningar till att våldet mot kvinnor ökar under och efter konflikter.

Även människohandeln ökar i konfliktområden. Trots att det internationella samfundet borde skydda kvinnor mot sexuella övergrepp i konfliktområden ökar deras närvaro efterfrågan på sex i utbyte mot pengar eller mat.

Hot om sexuellt våld

Mäns våld mot kvinnor är det mest utbredda hotet mot kvinnors säkerhet. Trots det görs väldigt lite av regeringar och det internationella samfundet för att stoppa våldet. Många kvinnor lever under ett konstant hot om våld, vilket påverkar deras dagliga liv och mentala hälsa, men våld mot kvinnor erkänns fortfarande inte som en fråga som har att göra med fred och säkerhet.

Hot om sexuellt våld får många kvinnor att avstå från att engagera sig för sina rättigheter. Aktivister i konfliktområden nämner hotet om sexuellt våld som ett av deras största problem.

Kvinnorganisationer i konfliktområden prioriterar att arbeta mot det könsrelaterade våldet. De följer med kvinnor till gynekologer, driver hjälplinjer och skyddade boenden, utbildar om kvinnors rättigheter och driver kampanjer för att utmana traditionella könsroller.